

קול יהודה

בירורים הלכתיים בענינים שונים

לשמור על הזהות הכנה לגאולה

רב הוגא אמר בשם בר קפרא: "בשביל ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים; שלא שנו את שמם ואת לשונם, ולא אמרו לשון הרע, ולא נמצא ביניהן אחד מהם פרוץ בערוה. לא שנו את שמם, ראובן ושמעון נחתין ראובן ושמעון סלקין. לא היו קורין ליהודה רופא, ולא לראובן לוליאני, ולא ליוסף לסטים, ולא לבנימין אלכסנדרי. לא שנו את לשונם, להלן כתיב (בראשית יד): ויבוא הפליט ויגד לאברם העברי, וכאן (שמות ג) ויאמרו אלקי העברים נקרא עלינו, וכתוב (בראשית מה) כי פי המדבר אליכם בלשון הקודש, ולא אמרו לשון הרע, שנאמר (שמות יא): דבר נא באזני העם, אתה מוצא שהיה הדבר מופקד אצלם כל י"ב חודש ולא הלשין אחד על חברו, ולא נמצא אחד מהם פרוץ בערוה וכו' (מדרש ויקרא רבה פרק לב).

ויש כעין סתירה במדרשים, שבהרבה מקומות בדברי חז"ל מבואר להיפך שלא היה שום זכות להגאל לבני ישראל, מדרש רבה שמות א': "ויזכור אלקים את בריתו, ולא היו ראויין ישראל להנצל לפי שהיו רשעים, אלא בזכות אבות נגאלו, הדא הוא דכתיב: ויזכור אלקים את בריתו" וכן כתוב עוד במדרש ד"א: וירא אלקים, שלא היו בידם מעשים טובים שיגאלו בשבילם וכו' אלא מהו שדים נכונו זה משה ואהרן שהיו נכונים לגאלם, דכתיב (שיר השירים ד) "שני שדיך כשני עפרים". ובמדרש רבה שמות פרשה ט"ו ג': "אמר ר' לוי מלמד שהיה הקב"ה תוזר ומבקש באיזה דבר לגאול את ישראל ולא היה מוצא, עד שמצא זכותו של משה ואהרן והיא עמדה להם וכו'". הרי מפורש במדרשים האלה שלא היתה לישראל שום זכות להגאל, וכל המאמרים האלה נראה כעין סתירה למאמר המדרש בשביל ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים. אבל התשובה על זה, דבמדרש שהבאנו כחוב "בשביל ד' דברים" ולא בזכות ד' דברים.

שאף בזכות האבות וזכות משה ואהרן היה מוכן היוצר לגאלם, אם העם היה מאבד את הזהות שלהם ואת עצמיותם לחירות העצמית לא היה את מי לגאול, שתנאי הגאולה היא תלויה בחירות העצמית, חירות הגוף מכל שיעבוד זר, לכל כח אשר הוא מוריד את ערכו, את תפארת גדולתו, חירות הרוח מכל מה שהוא מטה אותה ממסילתה הישרה במהותו העצמית, והעם בתור קיבוץ שלם בעל רוח מיוחד ושומר על חירות רוחו בתכונתו הנפשית העצמית הוא ראוי לקבל מתנת האלקי לגאולה, אבל העם המאבד את צורתו האמיתית מפסיד את הכלים המוכנים לחירות.

מה שמלמד לנו רב הונא בשם בר קפרא בשביל ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים, שלא שנו את שמם ואת לשונם ולא אמרו לשון הרע וכו', אחרי שהיו משוקעים בטומאת מצרים ולמדו ממעשיהם, והללו עובדי ע"ז, ובכל זאת שמרו בלבם מרוח אבותיהם, ושמרו רוח האחדות בלבם שלא דברו לשון הרע, ושמרו ברצונם העז לא לשנות את שפתם ושמותיהם בכדי להבדל על ידי זה מהמצרים לחטיבה בפני עצמה מיוחדת ונבדלת לקיום האומה. ולא התכוללו בין עמי הארץ והפץ שמירת קיומם וקיום מורשת האבות בצורה מיוחדת, ובאומץ רוחם החזיקו בזהות היסודית שלהם, אחרי שכל המזימות של המצרים בתור שיטה מיוחדת, להשביט ישראל מגוי, ולמחוזת את שמם בתור חטיבה בפני עצמה, כמו שנאמר: "הבה נתחכמה לו פן ירבה וכו' ונלחם בגוי", הגה יש לראות בערכה בלתי טבעית את אומץ ועז רוח של העם שהיו עבדים בשפל המדרגה לאדונים קשים, שעמדו על נפשם בגבורה עילאית לשמור על קיומם, ומפני זה זכו כחסדי ה' ובזכות האבות הקדושים להגאל. בגאולת מצרים היו שני ענינים לגאולתם; זכות האבות, והערכים של העם שיהיו ראויים לקבל את חירותם, ושני המדרשים שהבאתי מרברים על שני הענינים האלה וזה ברור.

מצות בנין בית הבחירה והקרבת קרבנות בזמן הזה

פסק הרמב"ם בהלכות "בית הבחירה", (פרק א הל' א) מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבין בו קרבנות, וחוגגים אליו שלש פעמים בשנה שנאמר "ועשו לי מקדש". (שמות כח ח) וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו, והיה לפי עשה שנאמר "כי לא באתם עד עתה וגו'". (דברים יב, ט) עכ"ל.

והנה לעצם מצות "לבנות בית הבחירה" האם חובת מצוה זו היא כדי להקריב קרבנות, או אפשר לומר שמצות בנין בית המקדש היא מצוה בפני עצמה ואינה קשורה לחובת הקרבנות. הגאון ר' דוד פרידמן ז"ל כתב